

2005 İLKÖĞRETİM PROGRAMINDA ÇEVRE EĞİTİMİ *Environmental Education in 2005 Primary Education Curriculum*

Doç. Dr. Hamza AKENGİN

Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
hakengin@yahoo.com

Dr. Zafer İBRAHİMOĞLU

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi
zafer.ibrahimoglu@marmara.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, 2005 ilköğretim programındaki çevre eğitimi üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, ilköğretim kapsamındaki derslerin programları incelenmiş; kazanım, beceri, doğrudan verilecek değer gibi unsurlar kapsamında çevre eğitimine hangi derste ne kadar ve ne şekilde yer verildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma, nitel araştırma prosedürüne uygun bir şekilde ve doküman analizi tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Araştırma bulgularına göre, 2005 ilköğretim programında; Fen Bilgisi, Hayat Bilgisi ve Türkçe dersleri programlarında çevre eğitimine en çok yer veren derslerdir. Fen Bilgisi dersinde çevre eğitimine biyolojik ve nedensel bir bakış açısı getirilirken; Hayat Bilgisi ve Türkçe derslerinde duyuşsal alana ağırlık verildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre eğitimi, öğretim programı, ilköğretim

ABSTRACT

In this study, the importance on the environment education is attempted to be dealt with. To this end, the programs of the courses within the scope of the primary education were reviewed; and it was attempted to determine how much and in which manner the environment education are given in any of the courses based on the factors including gains, skills, direct values. The study was conducted as per the qualitative research procedure and by using document analysis technique. According to findings of the research, in the primary education program of year 2005, it may be stated Science, Social Studies, and Turkish courses include the environment education most in the primary education program of 2005. It was found out that, in Science course, environment education gains biologic and causal perspective and Social Studies and Turkish put more emphasis on affective area.

Keywords: Environment education, curriculum, primary education

1.GİRİŞ

Yirmi birinci yüzyılın gelişen ve değişen yaşam şartlarına paralel olarak ortaya çıkan unsurlar, içerisinde hem olumlu hem de olumsuz bir takım özellikler barındırmaktadır. Bilimsel ve teknolojik açıdan inanılmaz hızla gelişen toplumsal hayat, birey ve toplum açısından büyük fırsatlar sunmakla birlikte, yaşamı tehdit edecek boyutlarda riskleri de içerisinde barındırmaktadır. Yaşam alanı olan Dünya'ya hükmetme gayreti içerisinde olan insan, var olan imkânları maksimum fayda anlayışıyla değerlendirerek hayatını kolaylaştırmayı başarırken aynı zamanda bireysel ve toplumsal vurdumduymazlıktan kaynaklanan bir nedenler zinciri sonucunda bu yaşam alanına çok ciddi zararlar vermeye başlamıştır (Alım, 2006). İnsanların, yaşam alanlarına verdikleri bu zararları çevre sorunları olarak nitelendirebiliriz (Ergezen, 2007). Endüstrileşmeye bağlı olarak oluşan çarpık kentleşme, kaynakların hesapsız kullanımı ve sonuçta oluşan bilinçsiz atık ve çöp birikintileri, hava kirliliği gibi unsurlar çevre sorunlarından sadece birkaçını oluşturmaktadır (İlgar, 2007).

Dünya'nın karşı karşıya kaldığı çevre sorunları, ancak 1972 yılında uluslararası bir anlayışla ele alınmıştır. Birleşmiş Milletler, Stockholm'de yaptığı toplantıda, küresel çapta bir çevre duyarlılığına dikkat çekmeye çalışmıştır. 1977 yılında Tiflis'te yapılan BM toplantısının sonuç bildirgesinde ise çevre sorunları konusunda tüm ulusların eğitime önem vermeleri istenmiş ve şu ifadeler yer verilmiştir: “Çevre eğitiminin hedeflerine ulaşması için, tüm gayretlere rağmen eğitim sistemlerinde hala var olan bazı boşlukların doldurulması gerekmektedir.” (Ünal ve Dimişki, 1999). Türkiye’de ise çevre konusundaki gelişmeler, 1997 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan raporda şöyle belirtilmektedir:

Türkiye’de çevrenin bir sektör olarak değerlendirilmesi, ilk kez 1973-1978 döneminde hazırlanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında görülmektedir. Bu dönemde çevre sorunları kalkınma çabaları içinde ve kalkınmayı yavaşlatmayacak biçimde ele alınmış, plan çerçevesinde genel olarak kirliliğin engellenmesinin üzerinde durulmuştur. 1979’da hazırlanan dördüncü planda, kirliliğin engellenmesi konusundaki çalışmalar devam etmiş ve Çevre Müsteşarlığı kurulmuştur. Çevre sorunlarının toplumsal değişim süreci ile birlikte çözüme kavuşturulması planlanmış ve yerel yönetimlere karar hakkı tanınmıştır. 1980-1983 döneminde çeşitli uluslararası anlaşmalara imza

2005 İLKÖĞRETİM PROGRAMINDA ÇEVRE EĞİTİMİ

atılmış ve Çevre Yasası çıkarılmıştır. Beşinci Plan döneminde ilk kez, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi gerekliliğinin üzerinde durulmuştur. Altıncı Plan döneminde ise, Beşinci Kalkınma Planındaki kararları izleyen insan sağlığını ve doğal dengeyi koruyarak, kaynakların sürekli bir ekonomik kalkınmaya imkân verecek şekilde yönetimi ve geliştirilmesi öngörülmüştür.

Çevre eğitimi, çok uzun bir geçmişe dayanmamasına rağmen okul programlarında büyük bir hızla yer bulmaya başlamıştır (Aksoy, 2003). Program geliştirme konusunda yapılan yeni araştırmalardaki programların temellerindeki çeşitliliğin artması dolaylı olarak çevre eğitiminin okul programlarındaki konumunu da etkilemiştir (Oliva, 2001). Toplumun yakından yaşadığı, hissettiği ve çok daha büyük sorunlarla karşı karşıya kalma riskiyle karşılaştığı bir konu hakkında eğitimden bir çözüm beklemesi bu noktada açıklayıcı bir yaklaşım olarak kabul edilebilir (Barraza ve Cuaron, 2010). Çevre eğitiminin, eğitimin hangi kademesinde ne şekilde verileceğine ilişkin tarihsel süreç içerisinde pek çok tartışma yapılmış ve farklı uygulama deneyimleri geliştirilmiş olmasına rağmen (Eames, Cowie ve Bolstad, 2008) günümüze gelindiğinde üzerinde uzlaşılan bir çevre eğitimi metodolojisi ortaya konamamıştır (Chapman, 2011; Shobeiri, Meiboudib ve Ahmadi, 2014). Eğitim alanyazınındaki bu belirsizlik ve tartışmalar devam etmekle birlikte özellikle son 15-20 yıllık süre içerisinde çevre eğitiminin erken yaşlardan itibaren ve ağırlıklı olarak da programlar arası ortak bir tema şeklinde öğrencilere kazandırılması fikri ağırlık kazanmaktadır (Harris, 1991).

İlköğretim, hitap ettiği hedef kitlenin özellikleri bakımından eğitim süreci içerisinde farklı bir öneme sahiptir. Bireyin temel kişilik ve karakter özelliklerinin oluştuğu bu dönemde öğrencilerin geçirecekleri öğrenme yaşantılarının büyük önemi bulunmaktadır (Bacanlı, 2002; Aydın, 2007). Çevre eğitimi konusunda da ilköğretime yüklenen rol diğer eğitim kademelerine göre daha farklı olmaktadır (Flogatis ve Alexopoulou, 1991; Ajiboye ve Olatundun, 2010). Hayat boyu devam etmesi beklenen çevre eğitimi (bilinçlenmesi)nin bilişsel ve özellikle de karakter eğitimi ile de ilişkili olarak duyuşsal boyutu önemli ölçüde ilköğretim çağında gelişmektedir (Cutter ve Smith, 2001). Ancak ülkemizde yapılan araştırmalar, ilköğretimdeki çevre eğitiminin yetersiz olduğunu göstermektedir. Armağan (2006) tarafından yapılan ve ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin çevre hakkındaki bilgi

düzeylerinin araştırıldığı yüksek lisans tezi sonucunda ortaya konan bulgularda, öğrencilerin çevre konusunda yetersiz bir bilgi donanımına sahip olduğu ifade edilmiştir. Bozkurt, Akın ve Uşak tarafından 2004 yılında yapılan ve ilköğretim öğrencilerinin erozyon hakkındaki bilgi ve kavram yanlışlarının araştırıldığı çalışmada da benzer bir sonuca varılmış ve öğrencilerin çevre hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bu konuda zaman zaman kavram yanlışlarına düştükleri ifade edilmiştir. İlköğretim öğrencilerinin sera etkisi hakkındaki bilgi ve kavram yanlışlarının tespitini amaçlayan bir çalışma yapan Darçin, Bozkurt ve Hamalosmanoğlu da aynı sonuca ulaşmış; öğrencilerin çevre konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmişlerdir. Bu konuda yapılmış benzer çalışmalarda da (Atasoy ve Ertürk, 2008; Sülün ve Kozcu, 2005) öğrencilerin çevre konusunda yeterli donanıma sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında öğretmen ve öğretmen adaylarının çevre hakkındaki bilgilerini ölçmek amacıyla yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmış; eğitimcilerin de çevre konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı ifade edilmiştir (Aydemir, 2007). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisine/bilincine yönelik yeterlilik durumlarını tespit etmeye dönük farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmış; ilköğretim seviyesindeki öğrencilerin sahip olması gereken çevresel bilgi, beceri ve tutumların çoğunlukla istenilen seviyelerde olmadığı ifade edilmiştir (Stanisic ve Maksic, 2014;

Çevre eğitimi konusunda, ilköğretimin yüklendiği kritik rol ortadadır. Yapılan araştırmalarda böylesine kritik bir role sahip olan ilköğretimde okuyan öğrencilerin çevre hakkındaki bilgi düzeylerinin yetersiz çıkması, üzerinde önemle durulması gereken bir noktadır. Bu bağlamda, eğitim sürecinin öğeleri incelenmeli ve var olan aksaklıklar giderilerek daha iyi bir ilköğretim ve bu doğrultuda daha verimli bir çevre eğitimi hedeflenmelidir. Eğitim sürecinin çerçevesini çizen, gidilecek yolun ana hatlarını belirleyen, dersin öğretim programıdır. Programların geliştirilmesi, uygulanması, uygulama sonucunda ortaya çıkan eksikliklerin gözden geçirilerek revize edilmesi eğitimsel hedeflerin gerçekleşmesinde en önemli aşamalardan birini oluşturmaktadır (Ertürk, 1979; Oliva, 2001).

Bu çalışmanın temel amacı, 2005 ilköğretim programını çevre eğitimi açısından incelemek; ilköğretim içersinde yer alan derslerin öğretim programlarında çevre eğitimini ele alıp almadıklarını, eğer ele alındıysa bunun şeklini belirlemektir.

2.YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma prosedürüne göre tasarlanmış ve yürütülmüştür. Araştırma konusuna yönelik derinlemesine ve çok yönlü bilgi elde etmeyi amaçlayan nitel araştırma, içeriğin derinlemesine analiz edilip anlamlandırılmayı hedefleyen pek çok sosyal bilim çalışmasında (Burnard, 1991) sıklıkla kullanılmaktadır.

Araştırma metodolojisi olarak nitel araştırma, bir üst çatı işlevi görmekte ve araştırmaya konu olan sorunun doğasına uygun olarak kullanılabilir pek çok tekniği bünyesinde barındırmaktadır. Araştırmacı, bu teknikler içerisinde hangisinin kullanılmasını gerektiğine araştırma sorusu ve konusundan hareketle karar vermelidir. Bu çalışmada, Türkiye’de 2005 yılında yürürlüğe giren ilköğretim programı çevre eğitimi boyutunda inceleneceği için nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi tercih edilmiştir. Araştırılan konu ile ilgili belgelerin incelenmesini ifade eden doküman analizi (Yıldırım ve Şimşek, 2006; Patton, 1990) konu hakkında derinlemesine bilgi elde edilmesini sağlayabilmektedir.

Araştırma kapsamında, 2005 ilköğretim programında yer alan derslerin öğretim programları tek tek incelenerek programlar içerisinde yer alan çevre eğitimine ilişkin unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu aşamada, öğretim programında yer alan her dersin kazanımları, doğrudan verilecek becerileri ve doğrudan verilecek değerleri incelenmiştir.

Çalışmanın veri analizi aşamasında, incelenen öğretim programlarında çevre ve çevre ile ilişkilendirilebilecek kavramlar aranmıştır. Çevre ve çevre eğitimi ile hangi kavramların ilişkilendirilebileceği hususunda öncelikle ilgili alan yazın okuması/taraması yapılmış; çevre eğitimiyle ilişkili kavramların doğru bir şekilde tespit edilmesi amacıyla bütüncül bir bakış açısı edinilmesi hedeflenmiştir. Program inceleme aşamasına geçildiğinde inceleme iki aşamalı olarak yürütülmüştür; birinci aşamada direk çevre kavramı metinlerde aranmış ve kendi bağlamı içerisinde araştırmanın bulgular

kısmına dâhil dilmiştir. İkinci aşamada ise çevre eğitimi ile ilişkilendirilebilecek kavramlar, temalar öğretim programlarında aranmış ve yine kendi bağlamı içerisinde araştırmaya dâhil edilmiştir. Elde edilen veriler, araştırmanın bulgular başlığı altında betimlenmiş; bünyesinde çevre eğitime yer veren her ders maddeler halinde bulgular başlığı altında ifade edilmiştir.

3.BULGULAR

İlköğretim programında, çevre eğitime ilişkin bulgular aşağıda belirtilmiştir.

3.1.Türkçe Dersi

Türkçe dersinin genel amaçları arasında “Milli manevi, ahlaki, tarihi, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; milli duygu ve düşüncelerini güçlendirmek” sayılmaktadır. Tarihi ve kültürel değerlere önem verme, çevre eğitimi kapsamında değerlendirilebilir.

3.1.1.Türkçe Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Çevre Eğitimi

- 2.3.4 ve 5.Sınıflarda “Doğayı izler, doğadaki değişimleri fark eder ve yorumlar” kazanımı.
- 4. Sınıfta diğer derslerle ilişkilendirmede, rehberlik dersiyle bağlantılı olarak “Çevreye duyarlılığına sahip olur.”

3.1.2.Türkçe Dersi Temalarında Çevre Eğitimi

- Zorunlu temalar arasında bir “Sağlık ve çevre: Temizlik, ağız ve diş sağlığı, vücudumuz, sağlık alanında çalışanlar, sağlık hizmetleri, beslenme, çevre bilinci, toprak, ağaç, su, hava olayları, bitkiler, hayvanlar vb..”
- Seçmeli temalar arasında “Güzel ülkemiz Türkiye: Tarihi ve turistik yerler, coğrafya, iklim, ürettiklerimiz, şehirler.”

Araştırma kapsamında incelenen 2005 ilköğretim Türkçe dersi öğretim programında çevre eğitime 2-5. Sınıflar arası her bir senede doğa ile ilgili bir kazanım seviyesinde yer verildiği görülmektedir. Bunun dışında zorunlu temalar arasında çevre eğitimi de bir şekilde kapsadığı anlaşılan sağlık ve çevre isimli bir tema ve seçmeli temalar arasında da

daha ziyade Türkiye coğrafyasını içeren bir tema seçeneği öğrencilere sunulmaktadır. Türkçe dersinin genel amaçları ile programda çevre eğitimine yer veriş oran ve şekli karşılaştırıldığında ortaya dengeli bir dağılımın çıktığı ifade edilebilir. Dil eğitimi odaklı bir öğretim programı olan Türkçe dersinde, çevre eğitimi kazanım ve amaçlardan ziyade örtük program şeklinde yer alabilmektedir ki bu noktada da devreye ders kitapları ve derste kullanılan diğer öğretim materyalleri girmektedir. Dil eğitiminde kullanılan/kullanılacak materyallerin çevre eğitimi noktasında da zaman zaman çeşitli mesajlar içermesi, hedef kitle olan öğrencilerin Türkçe öğrenirken bir yandan da çevre bilincine ulaşmalarına katkıda bulunacaktır ki eğitim alan yazınında örtük program olarak ifade edilen husus bu tür durumlarda çok rahat bir şekilde işe koşulabilir.

3.2.Hayat Bilgisi Dersi

- İlköğretim hayat bilgisi dersi öğretim programı vizyonu: “Kendini, milletini, vatanını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren bireyler yetiştirmek.”
- Dersin üç ana öğrenme alanından biri “doğa” olarak belirlenmiştir.

3.2.1.Hayat Bilgisi Dersi Becerilerinde Çevre Eğitimi

- Kaynakları etkili kullanma: Çevre bilinci ve çevredeki kaynakları etkili kullanma.
- Yaşadığı çevre ile bütün olduğunu fark etme.
- İnsanla çevre arasındaki karşılıklı etkileşimi fark etme.
- Çevreye zarar vermenin kendine zarar vermek olduğunu kavram

3.2.2.Hayat Bilgisi Dersi Kazanımlarında Çevre Eğitimi

- Okulunu, sınıfını ve çevresini temiz tutmak ve korumak için sorumluluk alır.
- Canlıların nasıl beslendiklerini araştırır.
- Her canlının bir yuvaya ihtiyacı olduğunu fark eder.
- Doğal afetlerin çevreyi nasıl etkilediğini araştırır.
- Okulu ve çevresini temiz tutmak için bir proje hazırlar.
- Evinde bitki yetiştirmeye istekli olur.

- Birey, toplum ve çevre arasındaki karşılıklı bağımlılığı kavrar ve buna örnekler gösterir.

Hayat Bilgisi öğretim programı, bünyesinde direkt veya dolaylı olarak çevre eğitime en çok yer veren derslerin başında gelmektedir. Yukarıda görüldüğü üzere, dersin hem vizyonunda hem de beceri ve kazanımlarında çevre eğitimi yer almaktadır ki bu durumun bir yansıması olarak dersin üç ana öğrenme alanından birini doğa oluşturmaktadır. Hayat Bilgisi dersi öğretim programının çevre eğitimi ile ilgili sahip olduğu bu beceri ve kazanımların yapısı, dersin hedef kitleleri olan ilköğrencilerinin hazır bulunuşluk seviyeleri göz önüne alındığında daha ziyade çevre eğitime yönelik temel bilgi, beceri ve tutumun oluşturulması hedefiyle tasarlandığı görülmektedir. Bireyin temel karakter ve kişilik özelliklerinin olduğu bu kritik dönemde, çevre eğitimi gibi önemli bir konuya önemli sayılabilecek bir oranda Hayat Bilgisi dersinde yer verilmiş olması gelecek nesillerin daha yaşanabilir bir Dünya'ya sahip olması adına umut vericidir. Ancak elbette öğretim programının salt tek başına çok fazla anlam taşımadığı, eğitim süreci içerisinde programı anlamlı kılacak hususun uygulama olduğu unutulmamalı; program uygulayıcısı öğretmenlerin de bu çaba doğrultusunda üstlenmeleri gereken önemli misyonun farkında olmaları elzemdir.

3.3.Fen ve Teknoloji Dersi

3.3.1.Fen Bilgisi Dersi Kazanımlarında Çevre Eğitimi:

- Çevreyi ve yabani hayatı koruma yöntemlerini bilir ve tartışır.
- Çevreyi ve yabani hayatı korumada hem bireylerin hem de toplumun sorumlu olduğunu bilir.
- Doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi gerektiğini bilir.
- Çevre koruma ile ilgili faaliyetlere katılır.
- Hava, toprak ve su kirliliğini önlemek için alınabilecek önlemleri araştırır.
- Canlılar ve hayat ünitesi; yaşam alanlarının insanların olumsuz etkisinden korunması gerektiğini anlar.
- Çevreyi temizlemek için basit yöntemler geliştirir.

- Çevreyi korumak ve geliştirmek için bireysel sorumluluk.
- Atatürk'ün çevre hakkında yaptığı çalışmalara örnekler verir.
- Yakın çevresinde, çevreyi bozabilecek davranışlarda bulunanları uyarır.
- Yakın çevresindeki veya ülkemizdeki çevre sorunları hakkında bilgi toplar.

Fen Bilgisi dersi öğretim programında çevre eğitimi ile ilgili yukarıda sıralanan kazanımlar incelendiğinde, dersin çevre eğitime yönelik temel anlamda iki boyutta kurgulanmış olduğu görülmektedir: Farkındalık ve etkin katılım/uygulama. Fen Bilgisi dersi kapsamında öğrencilerin öncelikle Dünyamızın yakından uzağa doğru maruz kaldığı çevre sorunlarının varlığı, nedenleri ve sonuçlarını kavramaları hedeflenmiştir. Bu durum tespitinin ardından çevre sorunlarının çözülmesi ve tekrarlanmaması adına birey olarak her bir vatandaşa düşen görev üzerinde öğrencilerin farkındalık kazanmaları istenmektedir. Bir birey olarak bu bilgi edinimi ve kişisel sorumluluklarının farkına varmalarının ardından ise yine öncelik yakın çevre (okul, sokak, ev gibi) olmak üzere çevre sorunlarının çözümü ve daha yaşanabilir bir dünya için öğrencilerin etkin olarak yer alabilecekleri aktivitelere katılım ön görülmektedir. Bu kapsamda, da temel önceliğin çevre temizliğine verildiği görülmektedir.

3.4.Sosyal Bilgiler Dersi

- Genel amaçlardan “Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.”
- Doğrudan verilecek değer; doğal çevreye duyarlılık.
- Doğa sevgisi.

Sosyal Bilgiler, dersin genel amaçları doğrultusunda çevre eğitime en geniş yer vermesi gereken derslerden biri olarak kabul edilebilir. Çünkü ders; etkin, katılımcı çağın gerektirdiği niteliklerle donanmış vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflemektedir. Yani, temel anlamda bir vatandaşlık eğitim programıdır. Ancak, bu beklentinin aksine dersin öğretim programı çevre eğitimi konusunda oldukça zayıf bir içeriğe sahip olduğu görülmüştür. Sadece genel amaçlardan bir maddede çevre

eğitimine değinilmiş onun dışında da doğruda verilecek değerler arasında doğal çevreye duyarlılık sayılmıştır. Dersin kazanımları arasında, yapılan inceleme kapsamında, evre eğitimi çerçevesinde değerlendirilebilecek bir husus bulunmamıştır. Bu durum, dersin temel amacı olan vatandaşlık eğitimi konusunda bir eksiklik olarak görülmekte ve program revizyon çalışmalarında derse evre eğitimine yönelik daha yoğun kazanım, beceri ve değerlerin eklenmesi önerilmektedir.

3.5.Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi

- İslam dininin temizliğe verdiği önemi fark eder.
- Çevreyi temiz tutmaya ve korumaya önem verir.
- Allah'ın sevgisini kazanmada temizliğin önemini fark eder.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kapsamında 3 adet kazanımın evre eğitimine yönelik olduğu ifade edilebilir. Bu kazanımlar, dersin var oluş sebebine ve temel hedeflerine de uygun olarak, İslam dini esasları çerçevesinde bireysel ve evre temizliğine yönelik öğrencilerin sahip olması gereken bilgi, beceri ve tutumları içermektedir.

3.6.Grsel Sanatlar Dersi

- evre ve doğa bilinci kazanma.
- evresindeki kirliliği ve düzensizliği onaylamadığını görsel sanatlar yoluyla ifade eder.

Bünyesinde evre eğitimine yer veren derslerden biri de Grsel Sanatlardır. Sanat yolu ile öğrencilerin önce evre sorunlarını ve çevreyi korumanın önemini fark etmesini ardından ise sanatı kullanarak bu sorunların zmne katkı sunmalarını hedeflemektedir.

4.SONUÇ

Bu çalışmada, 2005 ilköğretim programında evre eğitimi incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, ilköğretim içerisinde evre eğitimine yönelik en kapsamlı hedeflerin fen Bilgisi, Hayat bilgisi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler derslerinde bulunduğu ifade edilebilir. Fen Bilgisi dersi ğretim programında, evre eğitimine yönelik bilişsel yn ağırlıklı bir yaklaşım varken; Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerinde ağırlıklı olarak duyuşsal alana hitap etmek hedeflenmiştir. Bu durum, derslerin genel hedef ve içerikleri göz önüne

alındığında normal karşılanmaktadır ki farklı ülkelerin öğretim programlarında da benzer tabloların varlığı yapılan araştırmalar ile (Littledyke, 1997; Sagy ve Tal, 2015) ortaya konmuştur.

İlköğretim programında yer alan derslerin çevre/çevre eğitime yer verme şekilleri, yukarıda açıklandığı üzere, kendi iç tutarlılıkları ve ders hedefleri kapsamında doğru ve anlamlı kabul edilebilir. Ancak çevre eğitimi gibi 21. yüzyılın hayatımıza taşıdığı/taşınması gerektiği temel öğrenme alanına yönelik bütüncül bir bakış açısı öğretim programında maalesef ortaya konamamaktadır. Çevre eğitime programında yer veren derslerin bir kısmı genel amaçlar kısmında bir temenni ifadesi olarak çevre eğitimi duyarlılığı üzerinde dururken kimi dersler ise kazanım ve becerilerinde çevre eğitime yönelik içeriklere yer vermektedir. Ancak bu şekilde bütüncül yaklaşımdan uzak bir anlayışla etkili bir çevre eğitiminin yürütülmesi mümkün görünmemektedir ki araştırmamızın giriş kısmında değinilen araştırma sonuçlarında da görüleceği üzere ilköğretim seviyesindeki öğrencilerin çevre/çevre eğitimi noktasındaki yeterlilikleri istenilen seviyenin altındadır. Bu aşamada, araştırmada elde edilen bu bulgu ve yorumlamadan hareketle Türkiye’de ilk ve orta öğrenim programlarının çevre eğitimi noktasında daha bütüncül bir içerik ve politikaya sahip olması gerektiği ifade edilebilir. Bu bütüncül politika, öncelikle gerçekçi ve temellendirilmiş bir çevre eğitimi politikasının belirlenmesini gerektirmektedir ki ondan sonraki aşamada ilk ve ortaöğretim programlarında genel amaç, beceri ve kazanımları birbiriyle entegre bir şekilde oluşturmak mümkün olabilecektir. Aksi takdirde şu anda olduğu gibi aynı amaca (çevre eğitimi) hizmet etmeye dönük birbirinden habersiz/bağımsız pek çok parça bilgi, beceri ve tutum öğrencilere kazandırılmaya çalışılacak; kalıcı, etkili ve anlamlı bir çevre eğitimi hedefi gerçekleşmeyecektir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle dikkat çekilmesi gereken bir başka önemli nokta da çevre eğitiminin yeterince uygulama/doğa ile etkileşim haline girmeden veriliyor olmasıdır. Bulgular kısmında ifade edilen ders kazanımları incelendiğinde büyük kısmının sınıfta teorik bir şekilde öğrencinin ilgili kavramları kavramasına dönük olduğu görülmektedir. Ancak çevre eğitimi, yaşamın içinde hayat boyu sürmesi gereken bilgi ve beceri donanımı gerektirdiği için uygulama ve çevre ile olan etkileşimin daha yoğun olduğu öğretim programlarının tasarlanması gerekmektedir (Bonnett ve Williams, 2006).

Çevre eğitimini programlarda değerlendirirken göz ardı edilmemesi gereken bir diğer husus ise çevre eğitimi gibi konularda verilecek eğitimin örtük program ayağının da var olduğudur. Sadece öğretim programlarında yazılı olan hedefleri inceleyerek kesin hükme varmak yanıltıcı olabilir. Bu çalışmada, sadece program üzerinde durulmuş ancak bu bakış açısı da ifade edilerek muhtemel kafa karışıklığının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bir diğer önemli husus ise eğitim sürecinin önemli bileşenlerinden biri olan ailedir. Çevre eğitimine yönelik kaleme almış olduğu eserinde Shaw (2003) da bu hususa dikkat çekerek eğitimin pek çok içerik ve boyutunda olduğu gibi çevre eğitiminde de ailelerin sürece mutlak surette dâhil olması ve okulda öğrencilere kazandırılmaya çalışılan bilgi, beceri ve değerlerin daha iyi özümsemesi adına çeşitli çalışmaları çocuklarıyla birlikte gerçekleştirmeleri gerektiğinin altını çizmektedir.

Programda dikkat çeken özelliklerden biri, diğer derslere göre biraz daha yoğun olmakla birlikte Sosyal Bilgiler dersi kapsamında çevre eğitiminin yetersizliğidir. Etkin vatandaşlık eğitimi olarak ifade edilen sosyal bilgiler dersi kapsamında, öğrencilerin günlük hayatta kullanabilecekleri bilgileri kazanmaları hedeflenmekte; bu bağlamda çevre eğitimine daha geniş yer vermesi beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Ajiboye, J. O. ve Olatundun, S. A. (2010). Impact of Some Environmental Education Outdoor Activities on Nigerian Primary School Pupils' Environmental Knowledge. *Applied Environmental Education & Communication*. 9(3), 149-158.
- Aksoy, B. (2003). Problem çözme yönteminin çevre eğitimine uygulanması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2 (14), 83-98.
- Alım, M. (2006). Avrupa Birliği üyelik sürecinde Türkiye'de çevre ve çevre eğitimi. *Kastamonu eğitim dergisi*. 14 (2). 599-616.
- Armağan, F. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin çevre eğitimi ile ilgili bilgi düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü.

- Aydemir, A. (2007). *The investigation of teachers with to knowledge level on environmental concepts*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Orta doğu üniversitesi.
- Aydın, B. (2007). *İlköğretim çocuğunun gelişim özellikleri*. Ayla Oktay (ed.) ilköğretim çağına genel bir bakış içinde. 13-27. İstanbul: Morpa yayınları.
- Barraza, L. ve Cuaron, A. (2010). How values in education affect children's environmental knowledge. *Journal of Biological Education*. 39(1), 18-23.
- Bonnett, M. ve Williams, J. (2006). Environmental Education and Primary Children's Attitudes towards Nature and the Environment. *Cambridge Journal of Education*. 28(2), 159-174.
- Bozkurt,O., Akın, B. ve Uşak, M. (2004). İlköğretim 6. 7.ve 8. Sınıf öğrencilerinin erozyon hakkındaki ön bilgilerinin ve kavram yanlışlarının tespiti. *Gazi üniversitesi Kırşehir eğitim fakültesi dergisi*. 5(2), 277-285.
- Burnard, P. (1991). A method of analysing interview transcripts in qualitative research. *Nurse education today*. 11(6). 461-466.
- Chapman, D. J. (2011). Environmental Education and the Politics of Curriculum: A National Case Study. *The Journal of Environmental Education*. 42(3), 193-202.
- Cutter, A. ve Smith, R. (2001). Gauging primary school teachers' environmental literacy: An issue of priority. *Asia Pacific Education Review*. 2(2). 45-60.
- Darçın, E. ve Hamalosmanoğlu, M. (2006). Misconceptions about Greenhouse Effect. *Internatinal Journal of Environmental and Science Education*. 1(2), 104–115.
- Eames, C., Cowie, B. ve Bolstad, R. (2008). An evaluation of characteristics of environmental education practice in New Zealand schools. *Environmental Education Research*. 14(1), 35-51.
- Ergezen, S. (2007). *İlköğretimde çevre eğitimi*. Ayla Oktay (Ed.) Alan öğretimi içinde. 269-277. İstanbul: Morpa yayınları.

- Ertürk, S. (1979). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- Flogatis, E. ve Alexopoulos, I. (1991). Environmental Education in Greece. *European Journal of Education*. 26(4). 339-345.
- Harris, C. (1991). Environmental education in England and Wales: A brief review. *European Journal of Education*. 26 (4). 287-290.
- İlgaz, R. (2007). The role and importance of extended education in environmental education. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23, 38-50.
- Littledeyke, M. (1997). Science education for environmental education? Primary teacher perspectives and practices. *British Educational Research Journal*. 23(5). 641-659.
- Oliva, P. (2001). *Developing the curriculum*. New York: Longman.
- Patton, M. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Sage Publications: London.
- Sagy, G. ve Tal, A. (2015). Greening the curriculum: Current trends in environmental education in Israel's public schools. *Israel studies*. 20(1). 57-85.
- Shaw, J. S. (2003). Environmental education. *Society*. 41(1), 60-66.
- Shobeiri, S. M., Meiboudi, H. ve Ahmadi, F. (2014). The brief history of environmental education and its changes from 1972 to present in Iran. *International Research in Geographical and Environmental Education*. 23(3), 228-241.
- Stanisic, J. ve Maksic, S. (2014). Environmental education in Serbian primary schools: Challenges and changes in curriculum, pedagogy, and teacher training. *The Journal of Environmental Education*. 45(2), 118–131.
- Ünal, S. ve Dımişki, E. (1999). Unesco-Unep himayesinde çevre eğitiminin gelişimi ve Türkiye’de ortaöğretimde çevre eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16(17), 142–154.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin yayınları: Ankara.